

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра цивільного права №1

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ДЕЛІКТНЕ ПРАВО»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Статус навчальної дисципліни – за вибором студента

Рік набору – 2021

Харків
2021

Робоча програма навчальної дисципліни «Деліктне право» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2021. 24 с.

Розробник:
Карнаух Богдан Петрович,
кандидат юридичних наук, доцент

Затверджено на засіданні кафедри цивільного права №1
(протокол № 11 від 2 червня 2021 р.)

Оновлену редакцію (зі змінами та доповненнями)
затверджено на засіданні кафедри цивільного права №1
(протокол № 12 від 15 червня 2022 року)

Завідувачка кафедри – Борисова Валентина Іванівна, кандидатка юридичних наук, професорка

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Очікувані результати навчання	5
3. Зміст програми навчальної дисципліни	8
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни	13
4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання	13
4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання	14
5. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання	16
6. Критерії оцінювання результатів навчання	17
7. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти денної/заочної форми навчання	18
8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни	18

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Деліктне право» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Право» другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4,0	Галузь знань – 08 «Право»	За вибором студента	За вибором студента
Кількість модулів – 2		Рік підготовки: 2021-2022	Рік підготовки: 2021-2022
	Спеціальність – 081 «Право»	семестр	семестр
Загальна кількість годин - 120		1-2	1-2
	Рівень освіти – другий (магістерський)	Лекції	Лекції
		20 год.	6 год.
		Практичні/семінарські заняття	Практичні/семінарські заняття
		20 год.	4 год.
		Самостійна робота	Самостійна робота
		80 год.	110 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 - 4, самостійної роботи студента - 6 - 8.		Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)

Мета навчальної дисципліни – набуття здатності розв’язувати складні задачі та проблеми у сфері застосування деліктного права, а також оволодіння знаннями, необхідними для критичної оцінки чинного законодавства щодо зобов’язань з відшкодування шкоди та визначення напрямків його подальшого вдосконалення.

Завдання:

- формування системного уявлення про структуру українського деліктного права в контексті порівняльного аналізу моделей загального та континентального права;
- визначення мети деліктного права і його місця в системі права України;
- оволодіння навичками вирішення проблеми конкуренції деліктного позову з іншими позовами на захист порушених цивільних прав та інтересів;
- опанування навичками застосування деліктного права як засобу захисту фундаментальних прав людини, в тому числі у вертикальних відносинах людина–держава;
- прогнозування напрямків розвитку національного деліктного права з урахуванням світових тенденцій та сучасних викликів;
- визначення предмету доказування у деліктній справі і здобуття навичок прогнозувати перспективу розгляду деліктного позову з урахуванням застосовного у відповідному провадженні стандарту доказування;
- здобуття досвіду застосування норм деліктного права до складних випадків завдання шкоди, в тому числі до випадків так званої нез'ясовної причинності тощо.

Пререквізити: цивільне право (частина перша), цивільне право (частина друга), цивільний процес.

Кореквізити: приватне право: сучасні доктрини в судовій та правозастосовній практиці; порівняльне правознавство; проблеми договірної та недоговірної права.

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

РН-1.	Розуміти структуру українського деліктного права в контексті порівняльного аналізу моделей загального та континентального права.
РН 2.	Розуміти призначення деліктного права і його місце в системі права України.
РН-3.	Уміти вирішувати проблему конкуренції деліктного позову з іншими позовами

	на захист порушених цивільних прав та інтересів.
РН-4	Володіти навичками застосування деліктного права як засобу захисту фундаментальних прав людини, в тому числі у вертикальних відносинах людина–держава.
РН-5	Прогнозувати напрямки розвитку національного деліктного права з урахуванням світових тенденцій та сучасних викликів.
РН-6	Визначати предмет доказування у деліктній справі і прогнозувати перспективу розгляду деліктного позову з урахуванням застосовного у відповідному провадженні стандарту доказування.
РН-7	Володіти навичками застосування норм деліктного права до складних випадків завдання шкоди, в тому числі до випадків так званої незясовної причинності тощо.
РН-8	Володіти навичками застосування деліктного права як засобу захисту фундаментальних прав людини, в тому числі у вертикальних відносинах людина–держава.

Викладання навчальної дисципліни забезпечує формування у здобувача вищої освіти загальних і спеціальних компетентностей та досягнення результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти відповідної спеціальності та освітньо-професійною програмою «Право», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК10. Здатність розробляти проекти та управляти ними.

ЗК1.1. Здатність вирішувати проблеми інноваційного характеру.

ЗК1.2. Здатність оцінювати та підтримувати якість результату професійної і соціальної діяльності.

Спеціальних компетентностей:

СК1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності.

СК 3. Здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист

прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.

СК5. Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції.

СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК13. Здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.

СК15. Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.

СК1.1. Здатність аналізувати механізми оцінки ефективності юридичної практики за напрямками (галузями) юридичної діяльності.

СК1.3. Здатність розрізняти принципи інститутів публічного і приватного права в юридичній діяльності.

Програмних результатів навчання:

ПРН1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

ПРН6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

ПРН9. Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг.

ПРН10. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права.

ПРН12. Проводити порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів права різних правових систем, враховуючи взаємозв'язок правової системи

України з правовими системами Ради Європи та Європейського Союзу.

ПРН13. Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів.

ПРН14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

ПРН1.1.Визначати індикатори якості й ефективності юридичної практики.

ПРН1.3. Аналізувати механізми публічно-правового і приватно-правового регулювання в юридичній практиці.

3. Зміст програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Загальна частина деліктного права

Деліктне право: поняття, призначення і структура. Вимога про відшкодування шкоди як спосіб захисту цивільних прав і зобов'язання із відшкодування шкоди як окремий різновид недоговірних зобов'язань. Поняття деліктного права та його місце в системі приватного права. Призначення деліктного права. Відновна і розподільча справедливість. Погляд на деліктне право крізь призму теорії економічного аналізу права. Компенсація. Превенція. Що ефективніше: деліктне право чи страхування? Моделі побудови деліктного права в зарубіжних країнах: система загального права і система цивільного права. Структура українського деліктного права: генеральний делікт і спеціальні делікти. Відмежування деліктних правовідносин від суміжних з ними: (а) делікт і договір; (б) делікт і безпідставне збагачення.

Елементи делікту і розподіл тягаря доказування. Елементи делікту у порівняльно-правовій перспективі: огляд країн системи загального права та країн системи цивільного права. Концепція генерального делікту. Учення про умови деліктної відповідальності (склад цивільного правопорушення) в українській цивілістиці. Елементи делікту: базова формула і усічені склади.

Відповідальність, що не залежить від вини (сувора, абсолютна відповідальність). Економічні ефекти заснованої і не заснованої на вині (суворої, абсолютної) відповідальності. Тягар доказування (*onus probandi*) елементів делікту: позитивні і негативні умови відповідальності. Дискусія стосовно презумпції протиправності, і чи дійсно українське право сповідує принцип генерального делікту.

Протиправність і шкода як елементи делікту. Підходи до визначення протиправності: (а) протиправність як порушення правової норми; (б) протиправність як порушення власного обов'язку; і (в) протиправність як порушення прав іншого. Концепція обов'язку обачності (*duty of care*) в загальному праві. Поняття і межі компенсбельної шкоди. Шкода як будь-яке применшення добробуту. Співвідношення понять «шкода» і «збитки». Матеріальна шкода: реальні збитки і упущена вигода. Огріхи законодавчої дефініції збитків. Вимоги українських судів щодо доведеності упущеної вигоди. Моральна шкода і проблема калькуляції справедливої компенсації за душевні страждання. Презумпція моральної шкоди в адміністративних справах? Проблема чистих економічних втрат. Таксономія справ про чисті економічні втрати: справи про закриття ринків, транспортних коридорів та об'єктів громадської інфраструктури; «кабельні справи»; справи про втрату «зірок»; і справи про «рикошетні» втрати. Порівняльно-правовий огляд підходів до проблеми чистих економічних втрат.

Причинний зв'язок і нові виклики в контексті постмодерної епістемології. Поняття причинного зв'язку у філософії і праві. Концепції Д. Юма і Дж. С. Мілля. Теорії причинного зв'язку в праві. Тест «якби не» (*conditio sine qua non*) як базова методологія перевірки причинного зв'язку. Випадки, коли тест «якби не» не працює: дублювання шкоди і надлишкова причинність. Тест NESS (необхідний елемент достатнього набору). Причинний зв'язок і доказування в цивільному процесі. Порівняльно-правовий огляд стандартів доказування: (а) стандарт «поза розумним сумнівом» і стандарт «переважаючої вірогідності» в країнах загального права; (б) стандарт

внутрішнього переконання (*intime conviction*) у країнах цивільного права; (в) особливості української теорії доказування. Баєсіанське обґрунтування різних стандартів для цивільного й кримінального судочинства. Доказування причинного зв'язку за допомогою статистичних даних, зокрема, даних епідеміології: за і проти. Проблема невстановлюваної причинності у порівняльній перспективі: (а) дилема двох мисливців, (б) азбестові справи, (в) відповідальність згідно з часткою на ринку, та (в) доктрина втраченого шансу. Методи подолання недоказовості причинного зв'язку: презумпції, реверсія тягаря доказування, концепція *res ipsa loquitur*, відповідальність за підвищення ризику, пропорційна відповідальність.

Вина і розумний стандарт поведінки. Суб'єктивна і об'єктивна (поведінкова) теорії вини в деліктному праві. Відмінність між кримінальноправовим і цивільноправовим розумінням вини. Вина як порушення розумного стандарту поведінки. Критерій гіпотетичної розумної людини. Розумність як раціональність і формула Л. Хенда. Ступені вини в цивільному праві: умисел, груба необережність і легка необережність. Врахування вини потерпілого. Деліктна відповідальність, що не залежить від вини: правова природа і обґрунтування доцільності.

Відшкодування шкоди, завданої іншою особою, і шкоди, завданої спільними діями. Принцип персональної відповідальності в деліктному праві та винятки з нього. Відповідальність за шкоду, завдану іншою особою: спроба обґрунтування. Таксономія випадків відповідальності за шкоду, завдану іншою особою: (а) відповідальність батьків за шкоду, завдану малолітніми дітьми; (б) відповідальність роботодавця за шкоду, завдану працівником; (в) відповідальність замовника за шкоду, завдану підрядником; (г) відповідальність підприємницького товариства чи кооперативу за шкоду, завдану їхнім учасником (членом) під час провадження діяльності від імені товариства чи кооперативу. Право зворотної вимоги до винної особи (регрес). Відповідальність держави за шкоду, завдану особами, що не є агентами держави: практика Європейського суду з прав людини. Відповідальність за дії

іншої особи в контексті проблематики бізнесу і прав людини. Відповідальність за шкоду, завдану спільними діями. Співучасть у делікті.

Модуль 2. Особлива частина деліктного права

Відшкодування шкоди, завданої органами публічної влади, їх посадовими та службовими особами. Загальна характеристика зобов'язань із відшкодування шкоди, завданої органами публічної влади, їх посадовими та службовими особами. Специфіка доказування протиправності. Зв'язок цивільної справи за деліктним позовом із провадженням в адміністративній справі. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування. Відшкодування шкоди, завданої посадовою або службовою особою органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування. Відшкодування шкоди, завданої органом публічної влади у сфері нормотворчої діяльності. Практика Європейського суду з прав людини. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.

Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Підходи до визначення джерела підвищеної небезпеки: теорія об'єкта, теорія властивостей, теорія діяльності. Особливості суб'єктного складу деліктного зобов'язання при завданні шкоди джерелом підвищеної небезпеки: поняття володільця джерела підвищеної небезпеки. Відповідальність за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки, як сувора (безвинна відповідальність). Підстави звільнення від відповідальності: непереборна сила і умисел потерпілого. Особливості причинного зв'язку при завданні шкоди джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки. Відшкодування шкоди особою, яка застрахувала свою цивільну відповідальність.

Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Майнова шкода, що виникає у зв'язку з каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю: (а) заробіток (дохід), втрачений ним внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності; (б) додаткові витрати на посилене харчування, санаторно-курортне лікування, придбання ліків, протезування, сторонній догляд тощо. Визначення заробітку (доходу), втраченого внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я фізичної особи (а) у разі коли особа працювала за трудовим договором; (б) у разі коли потерпілий є фізичною особою-підприємцем; (в) у разі коли потерпілий є малолітньою або неповнолітньою особою. Відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого. Порядок відшкодування шкоди. Збільшення і зменшення розміру відшкодування.

Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Специфіка елементів делікту при завданні шкоди внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Підстави відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товару, робіт (послуг): конструктивні, технологічні, рецептурні та інших недоліки товару, роботи (послуги), а також недостовірна або недостатня інформація про них. Визначення дефекту в продукції. Поняття шкоди. Підстави звільнення від відповідальності за шкоду, завдану внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Особливості суб'єктного складу. Особи, зобов'язані відшкодовувати шкоду, завдану внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Особи, що мають право вимагати відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Строки відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товару, робіт (послуг).

4.Обсяг і структура навчальної дисципліни

4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквиуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Загальна частина деліктного права				
		Тема 1. Деліктне право: поняття, призначення і структура	12	2	2	8
		Тема 2. Елементи делікту і розподіл тягаря доказування	12	2	2	8
		Тема 3. Протиправність і шкода як елементи делікту	12	2	2	8
		Тема 4. Причинний зв'язок і нові виклики в контексті постмодерної епістемології	12	2	2	8
		Тема 5. Вина і розумний стандарт поведінки	12	2	2	8
		Тема 5. Відшкодування шкоди, завданої іншою особою, і шкоди, завданої спільними діями	12	2	2	8
		<i>Разом</i>	72	12	12	48
		Модуль 2. Особлива частина деліктного права				
		Тема 1.	12	2	2	8

		Відшкодування шкоди, завданої органами публічної влади, їх посадовими та службовими особами				
		Тема 2. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки	12	2	2	8
		Тема 3. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю	12	2	2	8
		Тема 4. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).	12	2	2	8
		<i>Разом</i>	48	8	8	32
		Усього годин / кредитів ECTS	120/4,0	20	20	80

4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквиуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Загальна частина деліктного права				
		Тема 1. Деліктне право: поняття, призначення і структура	15	2	-	13
		Тема 2. Елементи делікту і розподіл	17	2	2	13

		тягаря доказування				
		Тема 3. Протиправність і школа як елементи делікту	12	-	-	12
		Тема 4. Причинний зв'язок і нові виклики в контексті постмодерної епістемології	12	-	-	12
		Тема 5. Вина і розумний стандарт поведінки	12	-	-	12
		Тема 5. Відшкодування шкоди, завданої іншою особою, і шкоди, завданої спільними діями	12	-	-	12
		<i>Разом</i>	68	4	2	62
		Модуль 2. Особлива частина деліктного права				
		Тема 1. Відшкодування шкоди, завданої органами публічної влади, їх посадовими та службовими особами	16	2	2	12
		Тема 2. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки	12	-	-	12
		Тема 3. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю	12	-	-	12
		Тема 4. Відшкодування шкоди, завданої	12	-	-	12

		внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).				
		<i>Разом</i>	52	2	2	48
		Усього годин / кредитів ECTS	120/4,0	6	4	110

5. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Деліктне право» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на *практичних заняттях* із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, вирішення практичних завдань або задач, участь у розробці кейсу, захист есе або реферату за ініціативи студента. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні поточного матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);
- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі колоквіумів.

Обов'язковою формою самостійної роботи студентів є підготовка індивідуальної підсумкової письмової роботи. Максимальна кількість балів за результатами захисту індивідуальної підсумкової письмової роботи – 20 балів.

Формою *підсумкового контролю* знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є диференційований залік. Мінімальна кількість балів для отримання диференційованого заліку – 60 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів:

Поточний контроль					Підсумкова оцінка знань (диференційований залік)
Модуль № 1		Модуль № 2		Самостійна робота студентів	
п/з	Колоквіум	п/з	Колоквіум		
max 30	max 15	max 20	max 15	max 20	max 100

6. Критерії оцінювання результатів навчання

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки.
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Колоквіум	Max 10	Результати опрацювання матеріалу високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок.
	5	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Індивідуальна підсумкова письмова робота	Max 20	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота не містить методологічних помилок, є посилання на джерела та власні висновки. При захисті продемонстровані глибокі знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	15	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота містить незначні методологічні помилки, є посилання на джерела, є власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	10	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри, але з незначними помилками. Робота містить методологічні та змістовні помилки, є посилання на джерела, є власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, але виникли проблеми з аргументації окремих понять та суджень у роботі, доведеність висновків.

	5	Робота оформлена з помилками та порушеннями кафедральних вимог щодо форми роботи. Робота містить методологічні та змістовні помилки, використано недостатню кількість джерел для обґрунтування дослідження та висновків. При захисті виникли труднощі щодо розкриття змісту теми, наведення аргументів стосовно окремих положень роботи та обґрунтованості і доведеності висновків.
	Min 0	Робота оформлена неналежним чином, без посилання на джерела та містить методологічні помилки. При захисті автор роботи не може продемонструвати знання з обраної теми, навести аргументацію понять та здійснити аналіз інформації. Робота виконана з порушенням вимог академічної доброчесності.
Диференційований залік	100	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах і концепціях навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з навчальної дисципліни й використання отриманих знань у практичній роботі.
	90	1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	85	1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих помилок. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	75	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки й суттєві неузгодженості у відповіді на заліку за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.
	70	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на заліку за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.
	60	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на питання на заліку.
не зараховано	55	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни.

		2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.
--	--	---

7. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти денної/заочної форми навчання

Шкала підсумкового педагогічного контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками		80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків		70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0 – 34

8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

Нормативно-правові акти

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 1950). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004/conv#Text
2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
3. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#n5494>

4. ЗУ «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3390-17/conv>

5. ЗУ «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-вр/conv>

6. Положення про застосування Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду» (затверджене наказом Міністерства юстиції, Генеральної прокуратури та Міністерства фінансів України від 04.03.96 р. № 6/5/3/41). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0106-96>

7. ЗУ «Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2893-14/conv>

8. Методика визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства (затв. Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України № 171 від 27.10.97). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98>

9. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря (затв. Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України № 639 від 10.12.2008). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0048-09>

Судова практика

1. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.03.2013 № 4 «Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування

шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-13>

2. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 4 вересня 2019 року у справі № 265/6582/16-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86310215>

3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 26 лютого 2020 року у справі № 372/4399/15-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88137847>.

4. Постанова Пленуму Верховного Суду України №6 від 27.03.1992 р. «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92#Text>

5. Постанова Пленуму Верховного Суду України №4 від 31.03.1995 р. «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95/conv#Text>

6. Постанова Пленуму Верховного Суду України №14 від 29.12.1992 р. «Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92/conv#Text>

7. Дайджест судової практики Верховного Суду у спорах, що виникають у сфері захисту довкілля та екологічних прав. 2019 рік. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Daidjest_Ekologia.pdf

8. Дайджест судової практики Верховного Суду у справах, пов'язаних зі страховими правовідносинами. URL: <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Dajdjest.pdf>

Література

Основна література

1. Баранова, Л. Н. Возмещение имущественного вреда : [разд. 2, гл. 3, § 4]. *Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских*

прав и интересов : монография / Национальный юридический университет им. Ярослава Мудрого. Харьков : Право, 2014. С. 253-265 .

2. Баранова, Л. Н. Возмещение имущественного и морального (неимущественного) вреда : [Разд. 4, гл. 3, § 5]. *Харьковская цивилистическая школа: осуществление и защита права интеллектуальной собственности : монография* / под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2018. С. 644-661.

3. Бурлака, І. В. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої без вини [Текст] : монографія. Харків : Право, 2016. 200 с.

4. Карнаух, Б. П. Вина як умова цивільно-правової відповідальності : монографія. Харків : Право, 2014. 224 с.

5. Мыца, Ю. В. Защита прав лиц в деликтных обязательствах [Текст] : [разд. 3, гл. 3, § 8]. *Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов : монография* / Национальный юридический университет им. Ярослава Мудрого. Харьков : Право, 2014. С. 549-557.

6. Отраднова, О. О. Проблеми вдосконалення механізму цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 328 с.

7. Рабінович, П. М. Право людини на компенсацію моральної шкоди (загальнотеоретичні аспекти) : монографія. Львів : Світ, 2006. 140 с.

Додаткова література:

8. Карнаух, Б. П. Вина потерпілого в деліктному праві. *Держава і право. Юридичні і політичні науки : зб. наук. пр.* / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2014. Вип. 64. С. 223-230.

9. Карнаух, Б. П. Причинний зв'язок у деліктному праві: концепція *novus actus interveniens*. *Підприємництво, госп-во і право : наук.-практ. госп.-прав. журн.* 2019. N 9. С. 11-15.
10. Карнаух, Б. П. Протиправність, шкода і чисті економічні втрати: до постановки проблеми. *Приватне право*, 2013. N 1. С. 267-273.
11. Карнаух, Б. П.. Причинний зв'язок як умова деліктної відповідальності в практиці Європейського суду з прав людини: справи про порушення процедурних гарантій. *Проблеми законності : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. Вип. 145. С. 68-79.*
12. Карнаух, Б. Причинний зв'язок у деліктному праві: рефлексія над тестом «якби не». *Проблеми законності*. 2019. N 147. С. 75-84.
13. Карнаух, Б. Нез'ясовна причинність: дилема двох мисливців. *Проблеми законності*. 2020. N 149. С. 49-61
14. Карнаух, Б. Деліктна відповідальність згідно з часткою на ринку. *Економічна теорія та право*. 2020. № 3(42). С. 49-63.
15. Карнаух, Б. Надлишкова причинність у деліктному праві. *Проблеми законності*. 2020. N 150. С. 67-77.
16. Карнаух, Б. П. Відшкодування шкоди, завданої іншою особою (стаття 1172 Цивільного кодексу України). *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 29-33.
17. Карнаух, Б. П. Апорія «якби не». *Економічна теорія та право*. 2020. № 4(43). С. 118-131.
18. Карнаух, Б. Дублювання шкоди в деліктному праві. *Проблеми законності*. 2020. N 151. С.
19. Карнаух, Б. Деліктна відповідальність органів публічної влади за Цивільним кодексом України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 19-24.
20. Рубан, О. О. Компенсація моральної шкоди працівнику, заподіяної йому при виконанні ним своїх обов'язків. *Право України*. 2015. N 6. С. 223-233.

21. Спасибо-Фатеева, И. В. Возмещение морального вреда [Текст] : [разд. 2, гл. 3, § 5]. *Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов : монография* / Национальный юридический университет им. Ярослава Мудрого. Харьков : Право, 2014. С. 265-282.

22. Філатова-Білоус Н. Ю. Компенсація шкоди, завданої порушенням житлових прав у зв'язку з військовою агресією: проблема визначення кола суб'єктів звернення. *Форум права*. 2022. 72(1). 98-109.

23. Clermont, K.M. Standards of proof revisited. *Vermont Law Review*, 2009. Vol. 33, pp. 469-487.

24. Clermont, K.M. Common Sense on Standards of Proof. *Seton Hall Law Review*. 2018, Vol. 48, pp. 1057-1080.

25. Clermont, K.M., & Sherwin, E. (2002). Comparative view of standards of proof. *The American Journal of Comparative Law*, 50, pp. 243-275.

26. Engel, C. (2009). Preponderance of the evidence versus intime conviction: A behavioral perspective on a conflict between american and continental european law. *Vermont Law Review*, 33, pp. 435-467.

27. Gold, S. (1986). Causation in toxic torts: Burdens of proof, standards of persuasion, and statistical evidence. *Yale Law Journal*, 96, pp. 376-402.

28. Karnaukh B. 'Territorial Tort Exception? The Ukrainian Supreme Court Held that the Russian Federation Could Not Plead Immunity with regard to Tort Claims Brought by the Victims of the Russia-Ukraine War'. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2022. 3(15). 165-177.

29. Karnaukh, B. Standards of Proof: A Comparative Overview from the Ukrainian Perspective. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2021 2(10) pp. 25–43.

30. Karnaukh, B. Fault in tort law: moral justification and mathematical explication. *Problems of Legality*. 2018. Vol. 141. pp. 54-64.

31. Karnaukh, B.P. & Shymko, A.R. Side Effects of Diethylstilbestrol (DES) from the Perspective of Tort Law. *Wiadomości Lekarskie*, 2020, Volume LXXIII, Issue 12 Part 2, pp. 2946-2950.

32. Kaye, D.H. Clarifying the burden of persuasion: what Bayesian decision rules do and do not do. *International Journal of Evidence and Proof*, 1999, Vol. 3(1), pp. 1-28.
33. Kobyasheva, A. Using epidemiological evidence in tort law: A practical guide. *Professional Negligence*, 2014, Vol. 30, pp. 124-143.
34. Martin-Casals, M. Causation conundrums: introduction to the annotations to *Sienkiewicz v. Greif (UK)*. *European Review of Private Law*, 2013 Vol. 21, pp. 301-311.
35. Russellyn, C.S., & Goldstein, B.D. Relative risk greater than two in proof of causation in toxic tort litigation. *Jurimetrics*, 2001. Vol. 41, pp. 195-209.
36. Schweizer, M. The civil standard of proof – what is it, actually? In *Discussion Paper Series of the Max Planck Institute for Research on Collective Goods 2013_12*, Max Planck Institute for Research on Collective Goods.
37. Van Dam, C. *European Tort Law* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press, 2013, 656 pp.
38. Wright, R.W. Causation in Tort Law, *California Law Review*, 1985 Vol. 73, pp. 1735-1828.
39. Wright, R.W. Proving causation: Probability versus belief. In R. Goldberg (ed.), *Perspectives on Causation*. Oxford: Hart Publishing 2011. pp. 1-30.

Інтернет-ресурси

- HUDOC. European Court of Human Rights: <https://hudoc.echr.coe.int/>
- Єдиний державний реєстр судових рішень:
<https://reyestr.court.gov.ua/Page/1>
- Офіційний сайт Верховного Суду: <https://supreme.court.gov.ua/>
- Суд на долоні: <https://conp.com.ua>
- Опендатабот. Сторінка пошуку судових рішень:
<https://court.opendatobot.ua/#/>
- Центр дослідження судової практики:
<https://www.facebook.com/cdoslidzenna/>

- Юридичний інтернет-ресурс «Протокол»:

https://protocol.ua/ru/interesnie_sudebnie_resheniya/

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри

цивільного права № 1. URL:

<https://library.nlu.edu.ua/senmk/itemlist/category/102-kafedra-czivilnogo-prava-1.html>